

ความคิดทั่วไปเรื่อง เสรีภาพและความรับผิดชอบที่บุคคลอื่นกล่าวถึงชาวตรัง

เสรีภาพและความรับผิดชอบ เป็นความคิดที่มีความสำคัญในปรัชญาอรรถิถาวนิยมของชาวตรัง มีผู้นำความคิดเรื่องนี้ มาอธิบายและวิจารณ์ไว้มากมาย ในบทนี้จึงรวบรวมเอาทัศนะที่บุคคลอื่นได้แสดงไว้มารวบรวมการพิจารณาความคิดในเรื่อง เสรีภาพและความรับผิดชอบของชาวตรัง ดังต่อไปนี้

พี.เอช. พาทริจ (P.H. Partridge)^๑ อธิบายความหมายของเสรีภาพในเชิงประวัติปรัชญาและความคิดทางสังคมว่า เสรีภาพนั้นใช้ในความหมายทางจริยธรรมและทางสังคม โดยหมายถึงสภาพที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนต่อคน หรือหมายถึงเงื่อนไขของชีวิตในสังคม ทั้งนี้เพราะเสรีภาพหมายถึงสภาพการดำเนินชีวิตที่ปราศจากอำนาจหรือแรงบังคับจากผู้อื่น คน ๆ หนึ่งจะพูดได้ว่ามีเสรีภาพ ก็ต่อเมื่อเขาสามารถเลือกจุดหมายของเขาเองได้ ตัวเขาเองสามารถเป็นสาเหตุของเงื่อนไขชีวิตของตัวเอง เขาสามารถเลือกสิ่งที่เขาพอใจ และไม่เลือกสิ่งที่เขาไม่อยากจะทำ แต่เมื่อเขาเลือกที่จะกระทำก็สามารถเลือกได้ ไม่ได้ถูกบังคับโดยเจตจำนงของบุคคลอื่น ของรัฐ หรือของอำนาจชู้ชาติอื่นใด

เพียร์ช รอย (Pierce Roy) อธิบายความหมายของเสรีภาพเอาไว้ว่า ในความคิดของพวกอรรถิถาวนิยมนั้น เสรีภาพหมายถึงความสามารถจะสร้างตัวเอง โดยการ

^๑ P.H. Partridge, "Freedom", in The Encyclopedia of Philosophy, Vol.III, ed. Paul Edwards (New York : The Macmillan Company & The Free Press, 1967), pp. 221 - 225.

^๒ Pierce Roy, Contemporary French Political Thought, (London : Oxford University Press, 1966), p. 154.

เลือกในทุก ๆ สถานการณ์ และเขายังเชื่อว่า ชาร์ตโคธอธิบายโดยเน้นตัวมนุษย์มากกว่า เหตุผลหรือหลักการตายตัวอื่นใดที่อยู่นอกเหนือตัวมนุษย์ เพราะรอยสรุปไว้ว่าตามทัศนคติของ ชาร์ต มนุษย์คือสิ่งที่อยู่ในขบวนการของการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มนุษย์จะเปลี่ยนแปลง เป็น ะไรขึ้นอยู่กับการกระทำ และมนุษย์ทำอะไรก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มนุษย์ต้องการจะเป็น ทั้งนี้เพราะ ในทุก ๆ สถานการณ์ มนุษย์มีอิสระที่จะตัดสินใจด้วยตนเองอยู่เสมอ

ความคิดในแนวทางที่ให้เสรีภาพแก่มนุษย์อย่างเต็มที่นี้ อาจจะมีมองได้ว่าไม่สามารถ นำมาใช้ในสังคมจริง ๆ ได้ เพราะสังคมจะเกิดความสับสนวุ่นวายขึ้น เนื่องจากความต้องการ ของคนแต่ละคนไม่เหมือนกัน อีกทั้งไม่มีหลักประกันอันใดเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าความต้องการ ของคนนั้นจะไม่เปลี่ยนแปลง ในเมื่อชาร์ตถือว่าธรรมชาติของมนุษย์คือการ เลือกที่จะเปลี่ยนแปลง ไปตามความต้องการใดตลอดเวลา แต่ชาร์ตกล่าวว่ถึงแม้ว่าปรัชญาอัตถิภาวนิยมจะเป็นปรัชญา ที่กระตุ้นให้คนเป็นตัวของตัวเอง แต่ก็ถือว่าคนแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเองเต็มที่ เมื่อเราพูดว่าคนแต่ละคนรับผิดชอบต่อตัวเอง เราไม่ได้หมายความว่า จะรับผิดชอบต่อตัวเอง— เท่านั้น แต่ยังความหมายถึงความรับผิดชอบต่อคนทุก ๆ คน การเลือกของตัวเขาเองนั้นเท่ากับ เขาเลือกเพื่อคนอื่น ๆ ด้วย และสิ่งที่เลือกนั้นจะไม่เลือกสิ่งที่เลวลงกว่าเดิม สิ่งที่เลือกมักเป็น สิ่งที่ดีกว่าเก่าเสมอ และไม่มีอะไรจะดีสำหรับตัวผู้เลือกถ้าหากว่าไม่ดีสำหรับผู้อื่น

ชาร์ตเชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับความว่างเปล่า คือไม่มี "แบบ" หรือ "ธรรมชาติของมนุษย์" ที่เปลี่ยนแปลงไปใดคิดตัวมา ลักษณะต่าง ๆ เช่น "ดี" หรือ "ชั่ว" เป็นลักษณะที่สร้างขึ้นหลังจากมนุษย์เกิดขึ้นแล้ว คนที่จะเป็นคนชั่วลาคไม่ใช่เพราะว่าเขามีความ ชลาดคิดตัวมา แต่เป็นเพราะเขาตัดสินใจเลือกเป็นคนชลาด ในทำนองเดียวกันแม้ว่ามนุษย์จะ มีความสามารถที่จะทำบาป แต่มนุษย์มิได้เป็นคนบาปตั้งแต่ที่ศาสนาสอน เพราะบาปนั้นมิใช่สิ่งที่ คิดตัวมาแต่เกิด มนุษย์มากำหนดชะตาชีวิตของตนเองขึ้นภายหลังจากเกิด มนุษย์จึง เป็นผู้กำหนด

ตัวเอง และเป็นเรื่องที่ไม่ร้ายแรงมากตามความคิดของชาร์ต ถ้าหากจะกล่าวว่ามีชะตาลิขิต คอยบันดาลให้มนุษย์เป็นไปตามลิขิต เพราะมนุษย์มีความพร้อมที่จะทำสิ่งใดก็ได้ตามที่ตนปรารถนา

ซึ่งตรงกับที่ เพียร์ส รอย เสนอความคิดไว้ว่า คนแต่ละคนเป็นผู้สร้างหรือเป็นผู้กำหนด
ภาวะ สาระัตถะ (essence) ของการมีอยู่ โดยอาศัยขบวนการการสร้างตัวเองซึ่ง เป็น
ลักษณะที่เขาจะตองเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งในเวลา นั้น สิ่งเดียวที่เขาควรจะทำได้คือ ตาย
ถ้าหากไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น เพราะอย่างน้อยก็แสดงว่าเขาได้เลือกแล้ว

ตัวอย่าง เช่น กรณี นาย ก. ถูกศาลตัดสินให้จำคุก ๑๐ ปี นาย ก. มีเสรีภาพ
ในการเลือกกว่า เขาจะยอมรับการติดคุกตามคำพิพากษา หรือไม่ยอมรับ นั่นคือหนี ซึ่งอาจ
จะทำให้เขาตองถูกยิงตาย หรืออาจเลือกฆ่าตัวตายในคุก ไม่ว่าเขาจะเลือกอย่างใดมันแสดง
ว่า เขามีเสรีภาพในการเลือกอยู่ในตัวเอง

แมรี วาร์นอค อธิบายทัศนะของซาร์ตรว่า คนมีเสรีภาพ และจำเป็นต้อง
เป็นคังนั้น ซาร์ตรปฏิเสธทัศนะที่ว่ามนุษย์ถูกจำกัดโดยอดีต มนุษย์สามารถจะจินตนาการถึง
ลักษณะอะไรสักอย่างหนึ่งอย่างอิสระจากอดีตได้ การที่บุคลิกภาพของมนุษย์ถูกสร้างจากสิ่งใด
สิ่งหนึ่งในอดีต แสดงว่า มนุษย์ได้เลือกที่จะมีบุคลิกภาพเช่นนั้น

เฟรเดริก โคเพลสตัน^๒ แสดงความเห็นสนับสนุนเรื่องเสรีภาพว่า เสรีภาพ
ตามทัศนะของซาร์ตร ไม่ใช่สมบัติตามธรรมชาติของมนุษย์ ทั้งไม่ใช่สาระัตถะ แต่เป็นไปตาม
โครงสร้างของภาวะที่มีสัมปชัญญะ โคเพลสตัน ยืนยันความคิดของซาร์ตรเหมือนที่คนอื่น ๆ
ยืนยันว่ามนุษย์มิได้ถูกสร้างมาเรียบร้อยแล้ว มนุษย์สร้างตัวมนุษย์เองโดยไม่ได้เป็นไปตามอะไร
ทั้งนั้น แต่เป็นไปตามความคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้นอยู่กับตัวเขาเองตามการเลือก
ของเขาเอง

มนุษย์สามารถสร้างโลกให้เป็นคังที่เขาคิด เพราะมนุษย์มีสัมปชัญญะที่สามารถทำให้
มนุษย์เป็นผู้ทำและผู้คิด สามารถจัดชีวิตได้ตามที่เลือก ทั้งนี้โดยอาศัยหลัก เกมของความสัมพันธ

^๑ Mary Warnock, The Philosophy of Sartre, (London : Hutchinson
Co.Ltd, 1966), p. 111.

^๒ Frederick Copleston, A History of Philosophy, V.IX (London :
Search Press, 1974), p. 354.

๒. ๒. อย่างคือ

๑. ความสัมพันธ์กับตัวเอง คือมนุษย์สามารถเลือกให้ตัวเองมีบทบาทที่จะทำ หรือจะเป็นอะไรก็ได้ในสังคม และตลอดเวลาที่ชีวิตอยู่มนุษย์จะต้องพิจารณาสร้างบุคลิกภาพของตนอยู่เสมอ

๒. ความสัมพันธ์ของ เขากับคนอื่น ๆ ในฐานะที่รวมอยู่ในสถานการณ์ของสังคม-มนุษย์ด้วยกัน เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้

โดยสรุป ความหมายของเสรีภาพมี ๒ ลักษณะคือ ความหมายในเชิงปฏิเสธ (Negative side) และความหมายในเชิงปฏิฐาน (Positive side) ในเชิงปฏิเสธนั้น เสรีภาพหมายถึงการพ้นจากการขัดขวาง การแทรกแซง การบังคับ หรือการใช้อำนาจทางอ้อม ส่วนความหมายในเชิงปฏิฐาน เสรีภาพหมายถึงกระบวนการของการเลือกอย่างเสรี และการกระทำตามความคิดริเริ่มของตนเอง ทำให้ความตั้งใจ (Intention) ของตนเองปรากฏออกมาเป็นรูปธรรม และเป็น การกระทำ

ความหมายของเสรีภาพในทัศนะของชาวตะวันตกนั้น ครอบคลุมถึงลักษณะทั้งสองลักษณะ เพราะเขาอธิบายเสรีภาพของมนุษย์ทั้งในเชิงปฏิเสธและปฏิฐานว่า มนุษย์เป็นอิสระจากอิทธิพลแห่งอำนาจทั้งปวง โดยเป็นไปตามการเลือกอย่างอิสระในปัจจุบัน เพื่อสร้างการกระทำขึ้นตามเจตจำนงของตนเอง ดังที่ จอห์น พาสมอร์ (John Passmore)^๑ อธิบายไว้ว่า ชาวตะวันตกสรุปไว้ว่า อคติสามารถสร้างมนุษย์ได้ แต่การกระทำแต่ละครั้งของมนุษย์เป็นอิสระในแง่ที่ว่า มันตัดขาดจากสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อนแล้ว ตัดขาดโดยความว่างเปล่า ธรรมชาติของมนุษย์ประกอบด้วยการเลือกอนาคตของมนุษย์เอง ไม่ใช่เป็นโครงสร้างซึ่งถูกสร้างขึ้นมาเรียบร้อยแล้วในอดีต แล้วมาบังคับมนุษย์อย่างเต็มที่ในปัจจุบัน เพียงการยึดถือคุณค่าแบบนี้เท่านั้น ที่ทำให้มนุษย์มีเสรีภาพได้

^๑ John Passmore, A Hundred Years of Philosophy, 3 rd,ed. (Baltimore : Penguin Book, 1972), p. 493.

ในทัศนะของซาทร์ มนุษย์เป็นอยู่โดยการเลือกด้วยตนเอง ไม่มีสิ่งใดมาบังคับมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มาจากภายนอกหรือภายในตัวมนุษย์ มนุษย์มีสิทธิเต็มที่ที่จะปฏิเสธหรือยอมรับสิ่งต่าง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้เสรีภาพจึงไม่ใช่สิ่งที่แยกอยู่ต่างหาก แต่เป็นสัจของมนุษย์ เป็นคุณสมบัติที่แยกไม่ได้ของมนุษย์ อาจพูดได้ว่าเสรีภาพก็คืออस्त (non-being) ดังนั้นอรรถิภาวะของมนุษย์จึงอยู่ในสภาพที่เป็นความว่างเปล่า (nothing) ทั้งนี้ตามทัศนะของซาทร์ ถ้าหากว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่หนึ่งสิ่งใด หรือมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งตายตัว มนุษย์ก็จะมีเสรีภาพ เพราะธรรมชาติของมนุษย์คือการเปลี่ยนแปลงไปตามการเลือกอย่างเสรี ดังที่ซาทร์เองเน้นว่า "มนุษย์ไม่สามารถจะเป็นทาสบางเวลา และมีเสรีภาพบางเวลา แต่เขาจะต้องมีเสรีภาพตลอดกาล หรือมิฉะนั้นก็ไม่มีเสรีภาพเสียเลย" อันเป็นการเน้นให้เห็นว่า มนุษย์ต้องมีเสรีภาพโดยสมบูรณ์ ถ้าหากไม่มีเสรีภาพก็ไม่มีตลอดไปโดยสมบูรณ์เช่นเดียวกัน แต่หากเป็นเช่นนั้นก็มีขมมนุษย์เพราะมนุษย์คือเสรีภาพ

การเลือกอย่างอิสระกับความรับผิดชอบ

ในทัศนะของซาทร์ เสรีภาพของมนุษย์ไม่มีขอบเขตจำกัด จนน่าวิตกว่าเมื่อนำความคิดนี้ไปใช้ในสังคม จะทำให้บังเกิดความยุ่งยาก ควบคุมไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้นิยามความว่าการที่ซาทร์ เสนอความคิดในแนวนี้ต้องการให้หนุ่มสาวก่อความยุ่งเหยิงขึ้นในสังคม ซาทร์ชี้ให้เห็นว่าเสรีภาพและความรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่ต้องไปด้วยกัน การแสดงออกของเสรีภาพที่ไม่มี ความรับผิดชอบต่ออยู่ควยเป็นสิ่งไม่มีค่า ไร้ความหมาย ความรับผิดชอบที่เป็นเสมือนคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์มาพร้อมกับเสรีภาพ

° Jean - Paul Sartre, Being and Nothingness, Trans. by Hazeł.E. Barnes (London : Methuen Co. Ltd., 1976), p.441; "Man can not be sometimes slave and sometimes free; he is wholly and forever free or he is not free at all".

ความรับผิดชอบเป็นความคิดสำคัญที่ทำให้ปรัชญาเรื่อง เสรีภาพของชาวตรมมีความมากขึ้น มิใช่เป็นเรื่อง เลื่อนลอย หรือเป็นเรื่องการปล่อยให้อารมณ์เป็นใหญ่เหนือจิตใจและนำไปใช้ใน ชีวิตจริงไม่ได้ ชาวตรมได้แสดงความจริงจังในการ เสนอความคิดยกย่องคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มิใช่ลดค่าของมนุษย์ให้กลายเป็นผู้ใช้ เสรีภาพอันเหลวไหลไร้ระเบียบกฎเกณฑ์ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น จริงสภาพเช่นนี้คงจะเลวร้าย เท่ากับหรือยิ่งร้ายกว่าปล่อยให้มนุษย์มีแนวความคิดยกย่องสวรรค์ ละ ให้มีความสำคัญเหนือชีวิตมนุษย์เสียอีก ความรับผิดชอบคือการยอมรับว่า ตัวเองเป็นผู้กระทำ การอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยตัวเอง และยินดีรับผลของการกระทำนั้น นอกจากนั้นความรับผิดชอบ ยังหมายถึงการใช้สัมปัญญาพิจารณาถึงความเหมาะสมของการกระทำแต่ละครั้งอีกด้วย

ความรับผิดชอบ อาจแบ่งได้ ๒ ประการ คือ

๑. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึงความรับผิดชอบในการสร้างตัวเอง ชาวตรมเชื่อว่า มนุษย์เกิดมาอย่างว่างเปล่า ไม่มีอะไรติดตัวมาเลยทั้งแบบฟอร์มหรือระเบียบ กฎเกณฑ์ทั้งปวง ดังนั้นมนุษย์จึงมีความรับผิดชอบที่จะสร้างตัวเองให้เป็นอะไรอย่างหนึ่งตาม ความต้องการของตน อาจจะมีคนโต้แย้งว่า ถ้าเช่นนั้นมนุษย์บางคนอาจจะเลือกเป็นคนเหลวไหล ไร้ประโยชน์ต่อสังคม หรือเป็นคน เชนที่สังคมไม่พึงปรารถนาก็ได้ ถ้าตอบโดยทัศนะของชาวตรม ก็จะต้องบอกว่า มนุษย์คนนั้นสามารถเลือกทำสิ่งที่เขาต้องการได้ แต่เขาจะต้องรับผิดชอบต่อ ตัวเอง คือต้องรับรู้ว่า การมีชีวิตในสภาพเช่นนั้น ไม่มีความมั่นคง ไม่ได้รับการต้อนรับและ เป็นที่รังเกียจของบุคคลอื่น ในสภาพความเป็นจริงยอมไม่มีใครต้องการ เป็นที่รังเกียจของบุคคล อื่น เนื่องจากเป็นมนุษย์ด้วยกัน และในขณะที่ตัดสินใจเลือกนั้น ถึงแม้ว่าจะอยู่ในสภาพว่างเปล่า แต่มนุษย์ก็มีความคิดที่สามารถคิดได้ว่าสิ่งใดควรปฏิบัติให้เหมาะสมกับตนเอง

๒. ความรับผิดชอบต่อโลก เป็นความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะมนุษย์ไม่ สามารถอยู่คนเดียว ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ด้วย ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจของแต่ละคนและแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องส่วนตัวเพียงใด ย่อมมีผลกระทบต่อผู้อื่นไม่มากนักเลย ถึงแม้ว่ากล่าวแล้ว และการตัดสินใจครั้งหนึ่งของ บุคคลหนึ่งจะแสดงให้เห็นว่าเขาเลือกที่จะสนับสนุนค่านิยมอย่างไร เช่น การตัดสินใจแต่งงาน

เมื่อตัดสินใจแต่งงาน แสดงว่าคุณคลั่งสนับสนุนความคิดในระบบัวเดียวเมียเดียว เป็นต้น เพราะในขณะที่ตัดสินใจนั้น เขาอาจจะตัดสินใจเป็นอย่างอื่นก็ได้

เสรีภาพกับความรับผิดชอบจึง เป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เมื่อเสรีภาพ เป็นแกนแท้ของความเป็นมนุษย์ ความรับผิดชอบก็ย่อม เป็นแกนของความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย